

Asia: VN/23585/2023

Lausuntopyyntö yleisen tietosuoja-asetuksen toimivuudesta ja sen soveltamiseen liittyvistä kokemuksista

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat olleet yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamiseen liittyvät merkittävimmät hyödyt ja haasteet?

Tietosuoja-asetuksen merkittävin hyöty on, että se turvaa yksilön oikeuksia ja vapauksia sekä henkilötietojen suojaa vahvasti kovalla vauhdilla kehittyvässä ja muuttavassa digitaalisessa maailmassa. Se luo vahvat raamit vastuulliselle henkilötietojen käsittelylle ja sille, että käsittelytoimia pyritään suunnittelemaan jo etupainotteisesti siten, ettei siitä aiheudu haittavaikutuksia yksilöille.

Keskeisimpiä haasteita on se, että tietosuoja koskeva lainsäädäntökehikko on kokonaisuudessaan monimutkainen, vaikeaselkoinen ja sirpaleinenkin, kun tietosuoja-asetuksen ohella ja liikkumavaran puitteissa sitä täydentävät kansalliset lait. Tietosuoja-asetuksen suomenkielisessä versiossa on lukuisia termejä, jotka on osin käännetty niin, että ne voivat johtaa ajatuksellisesti harhaan (esim. rekisterinpitäjä, vaikka tietosuoja sääntely soveltuu sellaisenaan kaikkeen automaattiseen käsittelyyn vs. eng. controller ja tietosuojavastaava, joka ei kuitenkaan vastaa organisaation tietosuojasta vs. eng. data protection officer).

Etenkin viranomaistoiminnan puolella eri toimijoiden tietosuojasäännöksiin liittyvät vastuut ja roolit on joskus hyvin vaikea määritellä ja tämä voi osaltaan johtaa siihen, että noudattamisen osalta saattaa jäädä katvealueita. Joskus viranomaisia koskevassa lainsäädännössä ei ole peilattu tarpeeksi hyvin tehtäviä ja niiden edellyttämää henkilötietojen käsittelyä tietosuoja-asetusta vasten, jolloin käsittelyperuste voi jäädä helposti epäselväksi. Myös muut kansalliset ja osin päällekkäiset määritelmät, kuten tiedonhallintayksikkö, on omiaan monimutkaistamaan käsittely-ympäristöä, kun määritelmät eivät kuitenkaan ole yhdenmukaisia.

Tuomioistuinten toiminnan kannalta tietosuoja-asetuksen 55 artiklan 3 kohdassa säädetty toimivaltarajaus, jonka mukaisesti valvontaviranomaisilla ei ole toimivaltaa valvoa käsittelytoimia,

joita tuomioistuimet suorittavat lainkäyttötehtäviensä yhteydessä, on johtanut osin myös muiden tietosuojavelvoitteiden osalta epäselvään tilanteeseen. Epäselvää on, mitkä tietosuojan valvontaviranomaisen (Tietosuojavaltuutetun) suorittamat tehtävät luetaan valvonnaksi ja mitkä eivät? Esimerkiksi henkilötietojen tietoturvaloukkauksen osalta on säädetty ilmoitusvelvollisuus valvontaviranomaiselle ja epäselvää on, ovatko tietosuojan valvontaviranomaisen toimenpiteet tässä yhteydessä (arvio aiheutuneesta riskin tasosta ja sen pohjalta edellytetyistä toimenpiteistä) valvontatoimivallan käyttöä vai jotain muuta? Entäpä vaikutustenarviointeihin liittyvien ennakkokuulemisvelvoitteisiin liittyvät tehtävät? Tietoturvaloukkauksiin liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta valvontaviranomaiselle ei kuitenkaan ole säädetty poikkeusta tuomioistuinten osalta.

Epäselvää myös on, että mitkä henkilötietojen käsittelytoimet liittyvät tuomioistuinten lainkäyttötehtäviin, erityisesti silloin, kun käsittelytoimia on ulkoistettu? Esimerkiksi jos tuomioistuin lähettää postitse lainkäyttötehtäviin liittyviä asiakirjoja, kattaako lainkäyttötehtävät myös tässä yhteydessä tämän käsittelijän käsittelyn päätösten tai ratkaisujen toimittamiseksi? Ja miten sitten toimitaan, jos käsittelijällä näissä tehtävissä tapahtuu esimerkiksi henkilötietojen tietoturvaloukkaus?

Epäselvää myös on, mitä käytännössä tarkoittaa tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa se, että tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisilla perusteilla rikostuomioista ja rikkomuksia koskevia tietoja voi käsitellä ”viranomaisen valvonnassa”? Viitataan ”viranomaisen valvonnassa” kohdalla esimerkiksi tuomioituumien toimitiloissa tapahtuvaan tutustumiseen vai voisiko tämän ”valvonnan” toteuttaa myös jotenkin muutoin?

Onko tietosuojalaki koettu yleisesti toimivaksi? Minkälaisia haasteita sen soveltamisessa on ilmennyt?

Tuomioistuinten toiminnassa tulee usein tarkasteltavaksi se, onko tietopyynnön esittäjällä lainmukainen käsittelyperuste tietosuojalain 7 §:n nojalla pyytämilleen tiedoille. Säännöstä ja käsittelyperusteita voisi olla jossain vaiheessa tarpeen uudemman kerran arvioida siitä näkökulmasta, olisiko lainmukaisia käsittelyperusteita joltain osin syytä täsmentää ja ehkä jopa laajentaa?

Toinen seikka on se, että tietosuojalain 7 §:n 2 momentin mukaisesti rikostuomioita ja rikkomuksia koskevat tiedot nauttivat korotettua suojausvaatimusta, mutta saman aikaisesti nämä tiedot ovat monilta osin yleisissä tuomioistuimissa julkisia. Tällainen sääntely luo joskus käytännössä haastetta sen suhteen, miten voidaan oikealla tavalla toteuttaa samanaikaisesti korotettua suojausvaatimusta sekä julkisuutta.

Oikeudenkäynnin julkisuuden nelikentän 1) diaarijulkisuus 2) käsittelyjulkisuus 3) asiakirjajulkisuus ja 4) ratkaisujulkisuuden yhteensovittamista tietosuoja säännösten kanssa olisi syytä arvioida tarkemmin. Toivottavaa olisi, että sääntelyä saataisiin selkeytettyä esimerkiksi siten, että se varmistaisi yhdenmukaiset toimintatavat eri oikeudenkäynnin julkisuuden osa-alueiden sekä läpi

tuomioistuinsektorin, kun kysymys on tuomioistuinten toimintaan liittyvistä henkilötietojen luovutuskäytännöistä. Kun arvioita tietosuojasäännösten edellyttämistä suojoitoimista tehdään, niin tietosuoja ja julkisuuden yhteensovittamisessa olisi syytä ottaa käyttöön myös muitakin suojoitoimia (kuten informointilauseet käyttötarkoituksesta), kuin vain salassapito, jotta viranomaistoiminnan julkisuus ei tarpeettomasti rajoitu. Julkisuudella on erittäin merkittävä rooli erityisesti tuomioistuintoiminnassa, jossa käytetään merkittävää julkista valtaa.

Yleisenä täydennystarpeena tietosuojalakiin toivoisi selkeämpää käsittelyyn oikeuttavaa säännöstä (mahdollisine suojoitoimineen) juurikin julkisuusperiaatteet toteuttamisen osalta. Nyt voimassa oleva tapa, jossa julkisuusperiaatteen toteuttaminen on osin rakennettu tietosuoja-asetuksen 2 art 2 c-alakohdan mukaisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalan ulkopuolella jäävän ”luonnollinen henkilön suorittaman yksinomaan henkilökohtaisessa tai kotitalouttaan koskevassa toiminnassa ” tapahtuvan käsittelyn päälle on voimassa olevassa lainsäädäntökehikossa toimimaton ja eikä anna välttämättä tarpeeksi suojaa asiakirjoista ilmenevien yksityishenkilöiden henkilötiedoille.

Myös tietosuojalain 27 §:ssä säädetyn journalististen tarkoitusten osalta olisi syytä harkita täsmennyksiä: Esimerkiksi tuomioistuinsektorilla on ilmennyt tapauksia, joissa tuomioistuimen toiminnasta syntyneitä ääninauhoja (sinänsä julkisia asiakirjoja) on sellaisenaan laitettu internetiin saataville ilman minkäänlaista journalistista editointia tai ilman, että julkaisujen yhteydessä mitenkään olisi huomioitu esimerkiksi journalistien eettisiä sääntöjä tai ääninauhoille esiintyvien henkilöiden tietosuoja. Tämänkaltainen toiminta voi aiheuttaa merkittäviä riskejä ja haittavaikutuksia jo ennestäänkin haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille.

Onko yleisen tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa sääntelyliikkumavaraa käytetty EU:ssa ja Suomessa tarkoituksenmukaisella tavalla? Jos ei, miten ja minkälaisia tilanteita varten tietosuoja-asetuksen sääntelyliikkumavaraa tulisi käyttää eri tavoin kuin on tehty?

Julkisuusperiaatetta koskevat kansallisen liikkumavaran piiriin kuuluvat seikat tulisi kansallisesti selkeyttää ja säätää. Tämä tulisi tehdä myös tuomioistuinten toimintaa koskevien julkisuuslakien osalta. Tuomioistuinten toimintaa liittyy monia poikkeuksellisia julkisuusperiaatteeseen ja tietosuojaan liittyviä kysymyksiä, jotka edellyttäisivät lähempää tarkastelua siten, että tuomioistuinten toiminnan julkisuus voidaan turvata samalla, kun varmistetaan tuomioistuimessa asioivien henkilöiden yksityisyyden ja henkilötietojen suoja.

Millä toimialoilla yleistä tietosuoja-asetusta on pantu täytäntöön tehokkaasti ja onnistuneesti huomioiden asetukselle asetetut tavoitteet edistää rekisteröityjen oikeuksien ja vapauksien toteutumista sekä edistää tiedon vapaata liikkuvuutta EU-alueella?

-

Minkälaisia haasteita on ilmennyt yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen lainsäädännön tai muun EU-lainsäädännön yhteensovittamisessa eri soveltamistilanteissa?

Lainsäädäntökehikko on kokonaisuudessaan monimutkainen ja sirpaleinen. Kehikon ymmärtämistä ei helpota se, että yhä merkittävämpään rooliin tietosuojasääntelyn tulkinnassa ovat nousseet

Euroopan Unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntö, joka ei esimerkiksi sellaisenaan näytä kovin hyvin tunnistavan pohjoismaista perinnettä esimerkiksi julkisuusperiaatteen osalta.

Onko eri jäsenvaltioiden tietosuojalainsäädäntöjen eroavaisuuksiin ja täytäntöönpanoon liittyen tunnistettu haasteita? Jos on, minkälaisia haasteita?

Kyllä, esimerkiksi tuomioistuinten osalta tehdyt poikkeukset ovat johtaneet hyvin erilaisiin ja poikkeaviin toimintatapoihin eri jäsenmaissa, esimerkiksi lainkäyttötehtävien yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn ja siihen liittyvän valvontamekanismin osalta.

Ovatko Euroopan tietosuojaneuvoston antamat ohjeet auttaneet käytännön soveltamistilanteisiin liittyvien ratkaisujen tekemisessä? Mitä yleisen tietosuoja-asetuksen tulkintaa koskevia ohjeita vielä tarvittaisiin?

Osin kyllä ovat, mutta tietosuojaneuvoston ohjeistukset ovat kyllä äärettömän yksityiskohtaisia ja se, voidaanko jokaiseen asiaan tällaisella tarkkuudella luoda toimintatapoja, on joskus kyseenalaista, etenkin kun tietosuojaan käytettävät resurssit ovat rajallisia.

Toivoisin, että tuomioistuinsektorin tietosuojaan laadittaisi ohjeistus, jossa pureuduttaisiin erityisesti myös lainkäyttötehtävissä ilmeneviin kysymyksiin, kun tästä on nyt tuoretta Euroopan Unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöäkin.

Onko edustamanne organisaatio ollut mukana laatimassa yleisen tietosuoja-asetuksen 40 artiklan mukaisia käytännesääntöjä tai harkinnut niiden laatimista? Mitkä ovat käytännesääntöjen laatimiseen liittyviä merkittävimpiä hyötyjä ja haasteita?

Ei.

Onko yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanoon liittyvä seuraamusjärjestelmä Suomessa tehokas ja tarkoituksenmukainen? Mitä merkittävimpiä hyötyjä ja haasteita seuraamusjärjestelmään liittyy?

-

Ovatko yleisen tietosuoja-asetuksen kansainväliset tiedonsiirtomekanismit toimivia vai tulisiko niitä kehittää edelleen ja miten niitä tulisi kehittää edelleen? Mitkä ovat olleet kansainvälisiin tiedonsiirtoihin liittyvät merkittävimmät hyödyt ja haasteet?

Esimerkiksi 3. maiden osalta tulisi EDPB:n tarjota jokin keskitetty riskiarvio tai kuvaus suhteessa eri maiden lainsäädäntöön, jota voitaisiin sitten osana hyödyntää TIA-arvioita. EDPB:n tulisi myös tuoda selkeämmin esille niitä suojatoimia, joiden avulla voidaan toteuttaa tietojen siirtoja 3. maihin.

Onko yleisen tietosuoja-asetuksen ns. laajennettu alueellinen soveltamisala, joka kattaa myös EU:n markkinoilla toimivien kolmansien maiden toimijoiden suorittaman henkilötietojen käsittelyn, toiminut tarkoituksenmukaisella tavalla? Olisiko yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanoon liittyvää yhteistyötä kolmansien maiden kanssa tarpeen kehittää ja miten?

Vaikeaa on ollut. Yhteistyötä on jatkettava ja olisi hyvä saada jokin uskottava siirtomekanismi etenkin niihin tilanteisiin, joissa käytetään sellaisia palveluja, joissa ei ole mahdollista erikseen käydä

neuvotteluja sopimuksen ehdoista palveluntuottajan kanssa tai lisätä sopimussuhteeseen mallisopimuslausekkeita.

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen I lukuun – Yleiset säännökset

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen II lukuun – Periaatteet

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen III lukuun – Rekisteröidyn oikeudet

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen IV lukuun – Rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijä

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen V lukuun – Henkilötietojen siirrot kolmansiin maihin tai kansainvälisille järjestöille

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen IV lukuun – Riippumattomat valvontaviranomaiset

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen VII lukuun – Yhteistyö ja yhdenmukaisuus

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen VIII lukuun – Oikeussuojakeinot, vastuu ja seuraamukset

-

Kommentit yleisen tietosuoja-asetuksen IX lukuun – Tietojenkäsittelyyn liittyviä erityistilanteita koskevat säännökset

-

Jaakkola Riku
Tuomioistuinvirasto

Leivonen Raisa
Tuomioistuinvirasto